

ערכי פסחים פרק עשירי פסחים

קטו

עין משפט גור מצינו

1

אף כן בפרוסה. לבדך על חילת מלה ושתי שלמות מיתות משום
בכרת המזבח דלא גרע משאר ימים טובים שלדך לבדך על שתי
כברות שלמות וזבוע מלחמת מהשלמות: אף כן סוף מסק ואספו
אופס. כדי שלא תחמין: משום קפא. שרף החמור קשה ויש בו
אחר: קפא דמסא חמא. מי שחלל תורה אור

חזרת וחלה בשביל הקפא יאכל לנ
וירפא: קפא דמסא כרמי. מי שחלל
לנן וקשה לו יאכל כרמי. חמימי.
ישתה מים חמין. ארס של כל ירקות חמין
רפואה לנן: זכר נפסות. שהיו
יולדות בניהם שם בלא עגב שלא
יטרו בנן מלרבים דכתיב תחת
התפוח עוררתיו (ס"ה): נפסות.
לסיל ולכנסו בו הרבה כדי שיהיה
עב ולרד לקווייה לסיל בו תפוחים
וין ומילתא דלית בו קווייה: לרד
לקווייה. זכר לתפוח ולרד לסמוכיה
זכר לטיט: פגלין. ירקות שמטילין
בחרוסת זכר לתפוח וחרוסת שמתקיים
בו הדק זכר לטיט: פגרי מרד. חטוים
היוצבים אלל חטויהם ומוכרין כמו
מזין מן החרים (ס"ג): מתני'
וכן כן שולל אכיו. כן במזיגת כוס
שני הכן שולל את אכיו מה נשתנה
עכשו שמזיגין כוס שני קודם חילת:
גמרא

רבות הענין
הרד

רשב"ם

אף כן בפרוסה. לבדך על חילת
מלה ושתי שלמות מיתות משום
המזבח דלא גרע משאר ימים טובים
שלדך לבדך על שתי כברות וזבוע
מלחמת מהשלמות: דרכו של פני
סוף מסק ואספו. ומהו מיד
לתור כשנמור היסקו סירא שמה
יטען התור קודם שזדמן עוסקין
שניהם זה בהיסק התור וזה בעושה
אף כן הוא מסיק ואספו אופס כדי
שלא תחמין: משום קפא. שרף
החמור קשה והוא כרמי הוא כרס:
קפא דמסא. מי שחלל חזרת וחלה
בשביל הקפא יאכל לנן וירפא:
קפא דמסא כרמי. מי שחלל לנן
וקשה לו יאכל כרמי כרמי: קפא
חמימי. ישתה מים חמין: קפא
דפולסו חמימי. ארס של כל הירקות
מים חמין רפואה להם: זכר נפסות.
במסכת סוטה (דף י"א): שהיו יולדות
שם בניהם בלא עגב שלא יטרו בנן
מלרבים דכתיב תחת התפוח עוררתיו
(ס"ה): נפסות. לתפוח בו ירקות
הרבה כדי שיהיה עבה ולרד לקווייה.
לסיל בו תפוחים דלית בו קווייה
זכר לתפוח ולרד לסמוכיה זכר לטיט:
פגלין. בשמים שמטילין בחרוסת
זכר לתפוח (וחרס) ככותשין בו הדק
זכר לטיט: פגרי מרד. כמו מזין מן
החרים (ס"ג): חטוים היוצבים אלל
חטויהם ומוכרין כמו מזין מן החרים
וכן כן שולל אכיו. כן במזיגת כוס
שני הכן שולל את אכיו מה נשתנה
הוא חס מה נשתנה עכשו שמזיגין
כוס שני קודם חילת ורבינו קבל
מרבין ר' יעקב בן יקר וכן הכן שולל
כמו בן צבת ללפח (בבבב כו)

ב חרוסת

ג' כ' כ"א

מה דרכו של עני בפרוסה. נראה דגם המזבח לרד לבדך על
הפרוסה וכן משמע בפ' כיד מברכין (בכרות דף נ"ג) דקאמר
הכל מודים לענין פסח שמניח פרוסה בתוך השלמות וזבוע פ' אפילו
למ"ד מברך על השלמה ופוער את הפתיתין מודה לענין פסח דלית
מברך על השלמה אלא על הפרוסה

אף כן בפרוסה דבר אחר מה דרכו של
עני הוא מסיק ואספו אופס: אף כן נמי
הוא מסיק ואספו אופס: אע"פ שאין חריות
מצוה: ואי לא מצוה משום מאי מיתני לה
א"ר אמי משום קפא אמר רב אסי קפא דמסא
חמא קפא דמסא ברתי [קפא דברתי חמימי]
קפא דבולחו חמימי אדחבי וחבי נימא חבי
קפא דכורנא לך ולשב בנתין ולחמני
בלתך: רבי אלעזר בר' צדוק אומר מצוה
ובי: מאי מצוה רבי לוי אומר זכר לתפוח
ור' יוחנן אומר זכר לטיט אמר אביי הלכך
צריך לקווייה וצריך לסמוכיה לקווייה זכר
לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטיט תניא
בוותיה דרבי יוחנן ורבי אלעזר בר' צדוק כך היו
אומרים תגרי *חדך שבירושלים בואו ומלו
לכם תבלין למצוה: מתני' *מונו לו כוס
שני וכאן הבן שואל אביו ואם אין דעת בבן
אביו מלמדו מה נשתנה הלילה הזה מכל
הלילות שבכל הלילות אנו אוכלין חמין
ומצוה הלילה הזה כולו מצוה שבכל הלילות
אנו אוכלין שאר ירקות הלילה הזה מרור
שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק
ומבושל *הלילה הזה כולו צלי שבכל
הלילות (אין) אנו (*חייבים למבבל אפילו)
פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים ולפי
דעתו של בן אביו מלמדו מתחיל בנגות
ומסמכים בשבב דורש *מארמי אובד אבי
עד שיגמור כל הפרשה כולה: גב' ת"ר
*הכם בנו שואל ואם אינו חכם ואשתו
שואלתו ואם לאו היא שואל לעצמו ואפילו
שני תלמידיו חכמים שיועצין בהלכות הפסח
שואלין זה לזה: מה נשתנה הלילה הזה
מכל הלילות שבכל הלילות אנו מטבילין
פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים: מתקוף
לה רבא אטו כל יומא לא סגי דלא מטבילא
חדא זימנא אלא אמר רבא חבי קתני
שבכל הלילות אין אנו חייבין למבבל אפילו
פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים מתקוף
לה רב ספרא חיובא לדרדקי אלא אמר רב
ספרא חבי קתני אין אנו מטבילין אפילו
פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים: מתחיל
בנגות ומסמכים כשבב: מאי בנגות רב אמר
מתחלה עובדי עבודה גלולים היו אבותינו
[ושמאל] אמר עבדים היינו אמר ליה רב
נחמן לדרו עבדיה עבדא דמפיק ליה
מדיה לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא
מאי בעי למימר ליה אמר ליה בעי לאודוי
ולשבורי א"ל [פסח] מלמד מה נשתנה
פתח ואמר עבדים היינו: מתני' רבן
גמליאל היה אומר "כל *שלא אמר
שלושה

משום מה דרכו של עני כו' ומניחה
בתוך השלמה כדי שיהא נראה שבלע
על השלמה ומשמע דלענין המזבח
קמיידי וקאמר בדר הכי *א"ר חייא
בר אבא בשבת חייב לבדוק על
שני כברות שלוק לקחו לחם משנה
ועיקר מילתיה דר' חייא בר אבא
בפרק בלחמי (פסח דף ק"ז): אלא להכי
מיתני התם אחר פסח לומר שלדך
שם מלה שלשית משום לחם משנה
וחייב לבדוק על שתי כברות בין בשבת
בין ביום דלי ללו הכי למה הביא
שם מילתיה דר' חייא וכן פסק רב
אלפס דלדך לבדוק על שתי כברות
ביום טוב והטעם לפי שהיה לחם
משנה יורד בערב ימים טובים
וקשה שאלו מתפללים בלילה קדשה
וצרכו מכל הימים וקדשו מכל
הימים ואמר (במילתיה דר' חייא)
בשבת ביום דרכו ביום קדשו משמע
ביום דרכו מן יורד *וכן היה טעם
ה"ר מנחם מו"ק ור"ר יוסף טוב
שהיו מברכין הכל על הפרוסה אך
ר"ה היה מברך המזבח על השלמה
והדר על חילת מלה על הפרוסה
וזבוע משתין יחד וכן עמא דבר
ולכך עושין על השלשית כריכה כדי
לקיים מלה בשלשון:

צריך לסמוכיה ולרד לקווייה.
ובירושלמי אמר לית דעביד
זכר לדם ומשום הכי קרי ליה טיבולו
במסקה וכן עמא דבר לסמוכיה ובשבת
חילת מקלשין אותו בין וחזון
ובכרתו הגלולים מפרש לעשות
חרוסת בפירות שגמור לנגות ישראל
בשיר השירים (ח) תחת התפוח
עוררתיו כפלה הרמזן התאמה חגיגה
אחרת חלה בתמר אנו חל גנת
אנו ושקדים על שם ששקד הקב"ה
על הק: ר' תנאי חך שבירושלים
וגם בספרים כהן ר' יוסי ונימוקו
עמו וכן עשה ה"ר יוסף בסדרו
חרוסת זכר לטיט:

הלילה הזה מרור. הא דלא
אמר כולו מרור משום
דלכילין שאר ירקות כגיבול ראש:
כור' לוי. רב חסדא מוקי לה
באלו דברים (לגיל דף ט') כן
חומא דאמר חגיגה הבאה עס הפסח
חנה נאכלת אלא לוי ואלעזר דקאמר
התם ואמר רב חסדא ובפרקין
ליתיה דר' הגמרא כן:
ואמרתם זבח פסח הוא.
פ' באמרה שלדך
לומר פסח זה שאלו אוכלין ואיתקש
מלה ומרור לפסח ול"ל גמ' מלה זו מרור
הודות ולא יותר כגד' ר' קרשים:
וחוס

פסח א מ"י פ"ח מה'
מלה ס' ו סג עין
מח עוש' א"ח ס' עשה
ס' ע"ה ח' ע"ה ע"ה
פסח ב עוש' א"ח ס'
הס ס' ע"ה:
פסח ג ד מ"י פ"ח מה'
מלה ס' ו סג עין
מח עוש' א"ח ס' עשה
ס' ע"ה ח' ע"ה ע"ה
פסח ד עוש' א"ח ס'
הס ס' ע"ה:
פסח ה ד מ"י פ"ח מה'
מלה ס' ו סג עין
מח עוש' א"ח ס' עשה
ס' ע"ה ח' ע"ה ע"ה
פסח ו עוש' א"ח ס'
הס ס' ע"ה:
פסח ז ד מ"י פ"ח מה'
מלה ס' ו סג עין
מח עוש' א"ח ס' עשה
ס' ע"ה ח' ע"ה ע"ה
פסח ח עוש' א"ח ס'
הס ס' ע"ה:
פסח ט ד מ"י פ"ח מה'
מלה ס' ו סג עין
מח עוש' א"ח ס' עשה
ס' ע"ה ח' ע"ה ע"ה
פסח י עוש' א"ח ס'
הס ס' ע"ה:

[וע"פ חסדא עירובין
לח' ד"ס ואין וחסדא
ב"ה ב' ד"ס וחי']

רבינו חננאל

אכילין כו' ד"א להם
עני מה דרכו של עני
הוא מסיק ואספו אופס
ובי' אע"פ שאין חריות
מצוה ואפוא מיתני לה
משום קפא כרמי
למעלה ר' אלעזר בר'
צדוק החרושת מצוה
הביא ראה לרבינו
שך חז' תגרי ירושלים
אמרם קרי לכם תבלין
[למצוה] סבלל שחרות
מצוה מאי מצוה ר' לוי
א"ר זכר לתפוח שאמר
(ס"ה) תחת התפוח
עוררתיו ור' יוחנן
אמר זכר לשים אפר
אביו הלכך צריך לקווייה
זכר לתפוח וצריך
לסמוכיה זכר לטיט.
תגרי חך שבירושלים
היו אפרין בואו וקטו
לכם תבלין למצוה כגון
קטן וזבוע בו זכר
לתפוח שבבב:
מתני' סג' לו טס שני
וכאן הבן שואל ובי'
ת"ר א"ר חזקיה חכם
שואל את אביו ואם
לאו אשתו שואלת ואי'
שני תלמידיו חכמים
הבקיאין בהלכות הפסח
שואלין זה את זה מה
נשתנה הלילה הזה מכל
הלילות שבכל הלילות
אנו מטבילין אפי' פעם
אחת הלילה הזה שתי
פעמים מתחיל בנגות
מאי היא אפר רבא
מתחלה עובדי עבודה
גלולים היו אבותינו רב
אמר עבדים היינו לפניה
והאידנא עבדי ר' יוסי
בתרייה:

הגות מר"ב

רשב"ר
[א] ב' חמ' לוי פסח
מלמד מה נשתנה
ל"ג עין לעיל דף ק"ז
ט"ז ב' חסדא ד"ס כדי
שכיר וס' ובפרקין ס'
תפ' ס' ק' ור' יוסי: